

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Europejska strategia na rzecz szkół wyższych

(2022/C 301/09)

Sprawozdawca:	Emil BOC (RO/EPL), burmistrz Klużu-Napoki
Dokument źródłowy:	Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów w sprawie Europejskiej strategii na rzecz szkół wyższych COM(2022) 16

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW,

1. Z zadowoleniem przyjmuje zaangażowanie UE na rzecz doskonałości w edukacji i jej wspieranie. Podkreśla w związku z tym ważną rolę Europejskiej strategii na rzecz szkół wyższych w kontekście pakietu dotyczącego szkolnictwa wyższego, który umożliwi utworzenie europejskiego obszaru edukacji do 2025 r.
2. Podkreśla, że cywilizację, która wzmacnia wartości demokratyczne w Europie, można utrzymać jedynie pod warunkiem inwestowania w kapitał ludzki. Doskonały system edukacji, zasadzający się na silnych uniwersytetach, stanowi podstawę uczenia się przez całe życie.
3. Podkreśla znaczenie poprawy jakości nauczania i badań naukowych w europejskich szkołach wyższych oraz zapewnienia dostępności, na szczeblu lokalnym i regionalnym, niezbędnego wsparcia dla osiągnięcia konkretnych celów tej strategicznej ambicji.
4. Uznaje wiodącą rolę szkół wyższych w społeczeństwie oraz ich wkład w zrównoważony, odporny, inkluzywny i oparty na wartościach demokratycznych rozwój zarówno państw członkowskich, jak i lokalnych społeczności i regionów. Rola szkół wyższych jest tym bardziej istotna w sytuacjach kryzysowych, w których mogą one pomóc w przewyciężeniu kryzysu i sprzyjać pokryzysowej odbudowie⁽¹⁾.
5. Podkreśla, że uniwersytety odgrywają główną rolę w reagowaniu na globalne wyzwania. UE od dawna podkreśla, że na uniwersytetach trzeba ściślej powiązać ze sobą sfery badań naukowych, nauczania, uczenia się i innowacji, a jednocześnie lepiej finansować instytucje szkolnictwa wyższego w celu skonsolidowania niezbędnego poziomu jakości. Uniwersytety, jako źródło nowej wiedzy badawczej i podmioty promujące innowację, pełnią zasadniczą funkcję w szukaniu rozwiązań dla pilnych problemów społecznych, wskazanych w ramach misji UE.
6. Zwraca uwagę na fakt, że szkoły wyższe należy postrzegać jako zasadniczy element kultury europejskiej oraz że różnorodność sektora akademickiego, obejmującego m.in. instytucje edukacyjne, instytuty badawcze i wyższe szkoły zawodowe, jest atutem strategicznym.

⁽¹⁾ Howard, G., Weinstein, R., Yang, Y. (2021), *Do universities improve local economic resilience?* [Czy uniwersytety przyczyniają się do poprawy lokalnej odporności gospodarczej?], IZA DP nr 4422, dostępne na stronie internetowej: <https://docs.iza.org/dp14422.pdf>.

7. Zauważa, że obecność szkół wyższych na poziomie lokalnym i regionalnym w większości przypadków stanowi znaczną przewagę konkurencyjną dla społeczności, w których szkoły te funkcjonują⁽²⁾. Na przykład inwestorzy są zainteresowani społecznościami dysponującymi wysoko wykwalifikowaną siłą roboczą i korzystają z możliwości współpracy ze środowiskiem akademickim oraz transferu technologii i wiedzy fachowej ze szkół wyższych do sektora przedsiębiorstw; możliwości takie przyciągają inwestorów. Obecność szkoły wyższej generuje również znaczne dochody w lokalnych społecznościach⁽³⁾, ponieważ studenci, nauczyciele i inni pracownicy wydają na miejscu znaczne kwoty (pod względem konsumpcji istnieje znaczący efekt mnożnikowy generowany przez szkoły wyższe). Oprócz tych ekonomicznie wymiernych korzyści, obecność szkół wyższych tworzy na poziomie lokalnym klimat kosmopolityczny, charakteryzujący się obecnością międzynarodowych studentów i nauczycieli, a także m.in. wartościami tolerancji oraz różnorodności kulturowej, religijnej i etnicznej⁽⁴⁾.

8. Z zadowoleniem przyjmuje wielopoziomowe podejście zaproponowane w Europejskiej strategii na rzecz szkół wyższych, które przewiduje dostosowanie celów polityki publicznej i inwestycji na poziomie europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym. Podkreśla jednak, że dla opracowania i wdrożenia idealnego modelu akademickiego w przyszłości korzystny byłby silniejszy wymiar lokalny i regionalny.

9. Podkreśla znaczenie tworzenia partnerstw strategicznych między władzami lokalnymi i regionalnymi a szkołami wyższymi, w tym przy opracowywaniu lokalnych i regionalnych strategii rozwoju. Uniwersytety odgrywają główną rolę w rozwijaniu ekosystemów, które są nastawione na konkretny obszar i dla których regionalne strategie inteligentnej specjalizacji stworzyły dobrą podstawę.

10. Zwraca uwagę, że władze lokalne i regionalne mogą wspierać szkoły wyższe poprzez tworzenie i poprawianie warunków związanych z kontekstem lokalnym i regionalnym (dostęp do wszelkiej infrastruktury i usług, jakość życia, środowisko sprzyjające włączeniu społecznemu itp.), które mogą zwiększyć konkurencyjność szkół wyższych na rynku światowym.

11. Podkreśla, że w Europie istnieje już doskonała tradycja współpracy między szkołami wyższymi z różnych państw członkowskich w ramach programu ERASMUS+ i że należy ją kontynuować.

12. Zauważa, że rola szkół wyższych w społeczeństwie ewoluuje i że pełnią one nowe funkcje oprócz funkcji tradycyjnych obejmujących edukację i badania naukowe⁽⁵⁾. Obecnie szkoły wyższe określają się jako kluczowe podmioty, zwłaszcza w dziedzinie innowacji technologicznych i społecznych, przedsiębiorczości i transferu technologii do gospodarki. Nie trzymają się na uboczu wobec społeczności i społeczeństwa, lecz stają się podmiotami, które mogą znacząco przyczynić się do rozwiązywania problemów społecznych⁽⁶⁾.

13. Podkreśla, że szkoły wyższe są kluczowymi podmiotami w promowaniu celów o zasadniczym znaczeniu dla UE, takich jak transformacja ekologiczna i cyfrowa. Dysponują one dużą wiedzą fachową w tych dziedzinach, a jednocześnie mogą wdrażać i rozpowszechniać odpowiednie dobre praktyki wśród społeczności lokalnych, w których działają.

14. Zauważa, że szkoły wyższe mogą zapewnić metody i narzędzia, by rozwiązać szereg poważnych problemów, przed którymi stoi UE, takich jak drenaż mózgow⁽⁷⁾ i odpływ ludności z obszarów wiejskich. Negatywne skutki tego zjawiska oraz znaczenie cyrkulacji talentów są ściśle powiązane ze współpracą i partnerstwami między szkołami wyższymi, władzami lokalnymi i regionalnymi, przedsiębiorstwami i społeczeństwem obywatelskim. Podkreśla, że trzeba znacznie zintensyfikować starania, aby zmniejszyć opóźnienia w zakresie wiedzy i innowacji w Europie oraz usunąć przepaść innowacyjną między Europą a USA.

⁽²⁾ Fonseca, L., Nieth, L. (2021), *The role of universities in regional development strategies: A comparison across actors and policy stages* [„Rola szkół wyższych w strategiach rozwoju regionalnego: porównanie podmiotów i sytuacji na wszystkich etapach kształtowania polityki”], *European Urban and Regional Studies*, 22 (3); Goddard, J., Puukka, J. (2008), *The engagement of higher education institutions in regional development: an overview of the opportunities and challenges* [„Zaangażowanie instytucji szkolnictwa wyższego w rozwój regionalny: przegląd możliwości i wyzwania”], *Higher Education Management and Policy*, 20(2), ss. 11–41.

⁽³⁾ Chirca, A., Lazar, D.T. (2021), *Cluj-Napoca without students: an estimation of the gap in the city's economy* [„Kluż-Napoka bez studentów: szacowana utrata dochodów dla gospodarki miasta”], *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 66E, ss. 44–59.

⁽⁴⁾ Goddard, J., Vallance, P. (2014), *The university and the city* [„Szkoła wyższa i miasto”], *Higher Education*, 68(2), ss. 319–321.

⁽⁵⁾ Liddle J., Addiddle G.D. (2022), *The Changing Role of Universities in Society: Key Influences in The Role of Universities and HEIs in the Vulnerability Agenda. Rethinking University-Community Policy Connections* [„Zmiana roli szkół wyższych w społeczeństwie: główne wpływy na rolę uniwersytetów i instytucji szkolnictwa wyższego w strategii przeciwdziałania podatności na zagrożenia. Ponowne przemyślenie strategicznych powiązań między szkołami wyższymi a społecznościami”]. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-89086-5_3.

⁽⁶⁾ Myklebust, J.P., Smidt, H. (2021), *What is the role of universities in global upskilling?* [„Jaka jest rola szkół wyższych w podnoszeniu kwalifikacji na poziomie światowym?”], *University World News*, dostępne online: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20210129110449887>.

⁽⁷⁾ Hammerbauer, M., Pavletić, P., Vespa, M. (2021) *Brain drain in higher education in European context* [„Drenaż mózgow w szkolnictwie wyższym w kontekście europejskim”] sprawozdanie końcowe – ESC41, dostępne online: <https://www.esu-online.org/wp-content/uploads/2021/03/Brain-Drain-final-report-ESC41-Google-Docs.pdf>.

15. Podkreśla znaczenie stałego i zakrojonego na szeroką skalę rejestrowania i stosowania najlepszych praktyk na szczeblu lokalnym i regionalnym we współpracy między władzami lokalnymi i regionalnymi a szkołami wyższymi. W tym kontekście priorytetem władz lokalnych i regionalnych w państwach członkowskich jest utworzenie ponadnarodowych sieci mających na celu rozpowszechnianie dobrych praktyk i szerokie zaangażowanie zainteresowanych stron z sektora szkolnictwa wyższego. Tego rodzaju sieci mogłyby być brane pod uwagę w kontekście Europejskiej strategii na rzecz szkół wyższych.

16. Zwraca uwagę na fakt, że szkoły wyższe stoją w obliczu poważnych wyzwań i przeszkód w tym procesie transformacji i przejmowania nowych obowiązków. Trudności finansowe najprawdopodobniej wystąpią we wszystkich państwach członkowskich. W związku z tym Komitet proponuje opracowanie strategii inwestycyjnej uwzględniającej finansowanie na szczeblu regionalnym, krajowym i europejskim oraz wzywa do uwzględnienia współpracy między sektorem publicznym, prywatnym i nienastawionym na zysk w celu wzmocnienia potencjału europejskich szkół wyższych. KR zauważa również, że istnieją wyzwania związane z poziomem autonomii akademickiej lub z ingerencją polityczną w ważne decyzje dotyczące finansowania szkół wyższych, rekrutacji i wyboru nauczycieli, wolności wypowiedzi oraz wyboru tematów i ukierunkowania działań badawczych, możliwości swobodnej komunikacji, bez cenzury wyników badań itp.

17. Podkreśla znaczenie aktywnego zaangażowania władz lokalnych i regionalnych w państwach członkowskich w zwiększanie różnorodności ekosystemów lokalnych i regionalnych oraz wspieranie współpracy i zaufania między różnymi środowiskami. Komitet zwraca uwagę, że na poziomie lokalnym i regionalnym szkoły wyższe należy postrzegać jako część szerszych ekosystemów obejmujących wiele różnych zainteresowanych stron⁽⁸⁾. Aby szkoły wyższe były w stanie zapewnić nowe umiejętności pozwalające na kreatywne rozwiązywanie problemów, korzystanie z technologii lub skuteczną komunikację społeczną, niezbędna jest ich współpraca z odpowiednimi podmiotami lokalnymi.

18. Zauważa, że pogłębienie współpracy ponadnarodowej między szkołami wyższymi i rozwój europejskiego wymiaru szkolnictwa wyższego to kluczowe priorytety Europejskiej strategii na rzecz szkół wyższych. W związku z tym Komitet uważa, że władze lokalne i regionalne mogą podjąć działania wspierające, w stosownych przypadkach, ponadnarodową współpracę akademicką (inicjatywa dotycząca europejskich szkół wyższych w ramach programu Erasmus+ jest ważnym narzędziem w tej dziedzinie dla sojuszy akademickich mających na celu doskonałość). Władze lokalne i regionalne mogą poprzez/przyjmując praktyki zaproponowane w strategii, takie jak inicjatywa dotycząca europejskiej legitymacji studenckiej. Legitymacja ta mogłaby być uznawana nie tylko na szczeblu uniwersyteckim, ale również w kontekście stosunków między, z jednej strony, studentami, naukowcami i nauczycielami z innego kraju, a z drugiej strony, administracją lokalną (np. zezwolenia na pobyt, bilety na transport publiczny i wstęp do muzeów).

19. Podkreśla, że w ramach Europejskiej strategii na rzecz szkół wyższych władze lokalne i regionalne w państwach członkowskich muszą działać jako podmioty ułatwiające współpracę różnych zainteresowanych stron na poziomie lokalnym wokół inicjatyw i projektów będących przedmiotem zainteresowania szkół wyższych. KR zauważa również, że w wielu państwach członkowskich władze samorządowe nie ponoszą bezpośredniej odpowiedzialności za finansowanie szkół wyższych. Mogą one jednak ułatwiać finansowanie szkół wyższych i ich inicjatyw z różnych funduszy, tworząc synergie na poziomie lokalnym i regionalnym.

20. Widzi potrzebę przekształcenia programów studiów przez uniwersytety w celu jak najszybszego reagowania na szybki postęp technologiczny, transformację ekologiczną i cyfrową oraz zmiany strukturalne na europejskich rynkach pracy, wymagające nowych umiejętności⁽⁹⁾. KR podkreśla również, że władze lokalne i regionalne mogą odegrać ważną rolę w tym procesie przekształcania programów nauczania i rozwijania nowych umiejętności. Podkreśla jednocześnie, że choć uniwersytety w znacznym stopniu przyczyniają się do zwiększenia szans na zatrudnienie i do konkurencyjności gospodarczej w zglobalizowanej gospodarce, to szkolnictwo wyższe musi zachować swój autonomiczny charakter.

21. Podkreśla rolę władz lokalnych i regionalnych w tworzeniu i wzmacnianiu ekosystemów lokalnych i regionalnych, które sprzyjają aktywnej współpracy i tworzeniu sieci kontaktów między władzami szczebla niższego niż krajowy, przedsiębiorstwami, przemysłem i szkołami wyższymi. Władze lokalne i regionalne muszą działać jako inicjatorzy i moderatory tych ekosystemów, określając możliwości współpracy, przydzielając różne zasoby, w tym finansowe, niezbędne do tworzenia sieci kontaktów i współpracy oraz wspierając tworzenie struktur takich jak klastry edukacyjne na

⁽⁸⁾ Reichert, S. (2019), *The Role of Universities in Regional Innovation Ecosystems* [„Rola uniwersytetów w regionalnych ekosystemach innowacji”], badanie Europejskiego Stowarzyszenia Uniwersytetów, dostępne online: https://www.eua.eu/downloads/publications/eua%20innovation%20ecosystem%20report_final_digital.pdf.

⁽⁹⁾ Jackson, N. J. (2011) *Learning for a complex world: A lifewide concept of learning, education and personal development* [„Uczenie się dla złożonego świata: koncepcja uczenia się, edukacji i rozwoju osobistego, która obejmuje wszystkie aspekty życia”]. Bloomington, w: Author House; Williams, S., Dodd, L. J., Steele, C., & Randall, R. (2015), *A systematic review of current understandings of employability* [„Systematyczny przegląd obecnych koncepcji w zakresie szans na zatrudnienie”], *Journal of Education and Work*, t. 29, nr 8, ss. 877–901.

szczeblu lokalnym lub regionalnym. Te ostatnie są doskonałymi narzędziami i czynnikami dialogu i współpracy między głównymi podmiotami kształcenia formalnego – prowadzonych w celu wspierania młodych ludzi w szkoleniu zawodowym. W oparciu o te klastry edukacyjne władze lokalne i regionalne mogą, we współpracy z innymi podmiotami ekosystemu, wdrożyć takie instrumenty, jak fundusze na innowacje, minidotacje dla przedsiębiorstw typu start-up w kilku kluczowych obszarach itp.

22. Uważa, że sposób, w jaki studenci muszą dziś uczyć się, jest niekiedy całkowicie inny niż w przeszłości. Należy im zapewnić możliwość stosowania koncepcji teoretycznych w rzeczywistych sytuacjach i rozwiązywania problemów odczuwanych w ich społecznościach lokalnych i regionalnych. Władze lokalne i regionalne mogą ułatwiać, we współpracy ze szkołami wyższymi i innymi podmiotami lokalnego i regionalnego ekosystemu, takie doświadczenia edukacyjne, na przykład poprzez wspieranie żywych laboratoriów, przekazywanie studentom do analizy kwestii polityki publicznej, opracowywanie wspólnych projektów strategicznych z korzyścią dla społeczności lub ułatwianie współpracy z innymi zainteresowanymi stronami w społeczności lokalnej i regionalnej.

23. Uważa, że władze lokalne i regionalne, we współpracy ze szkołami wyższymi i innymi podmiotami w ekosystemie lokalnym lub regionalnym, mogą znacząco wspierać młodych przedsiębiorców, w tym studentów lub absolwentów, ułatwiając im dostęp do kluczowych zasobów przeznaczonych na innowacje. Wielu młodych ludzi i studentów potrzebuje zasobów, takich jak laboratoria, nowe technologie, nowe połączenia, aby rozwijać projekty biznesowe lub produkty i usługi. Władze lokalne i regionalne mogą, we współpracy z innymi podmiotami dysponującymi takimi zasobami, ułatwić młodym przedsiębiorcom dostęp do zasobów potrzebnych do innowacji (miejsca, szkolenia, doradztwo itp.).

24. Podkreśla, że władze lokalne i regionalne mogą rozwijać inteligentne stosunki ze szkołami wyższymi z myślą o rozwoju społeczności lokalnej i regionalnej. Ważne jest, aby szkoły wyższe tworzyły wiedzę i świadczyły usługi z korzyścią dla społeczności, w których prowadzą działalność. Władze lokalne i regionalne mają możliwość ułatwienia tych stosunków poprzez ustanowienie programów stałego angażowania szkół wyższych w rozwiązywanie problemów lokalnych i regionalnych, z którymi borykają się społeczności, poprzez korzystanie z akademickich usług doradczych i eksperckich oraz rozpowszechnianie nowych najlepszych praktyk, tak aby więcej społeczności i organów publicznych mogło je wdrożyć. Publiczne uznawanie i propagowanie takiego uczestnictwa szkół wyższych odgrywa również szczególnie ważną rolę w legitymizacji różnorodnych akademickich lub zawodowych ścieżek rozwoju i zachęca szkoły wyższe do promowania udziału nauczycieli, naukowców i studentów w życiu lokalnym.

25. Podkreśla, że obecność szkół wyższych może w równym stopniu przynieść korzyści różnym społecznościom lokalnym i regionalnym, niezależnie od ich wielkości. Władze lokalne mogą wnieść znaczący wkład w rozwój i atrakcyjność szkół wyższych, tworząc warunki dla wysokiej jakości życia oraz propagując postawy i zachowania sprzyjające tolerancji, włączeniu społecznemu, wielokulturowości i bezpieczeństwu w przestrzeni publicznej. Szkoły wyższe mogą podejmować pewne działania i zakładać filie nie tylko w dużych ośrodkach miejskich, ale również w średnich i małych miastach. Władze lokalne i regionalne mogą sprzyjać tworzeniu oddziałów uczelni lub instytucji badawczych w tych mniejszych społecznościach poprzez wspieranie i wdrażanie różnych środków, takich jak dostępne możliwości zakwaterowania dla studentów, możliwość korzystania z budynków publicznych do celów nauczania, badań i rozpowszechniania wiedzy, opracowywanie wskaźników dobrej jakości życia i wykorzystywanie pewnych atutów, których nie oferują duże ośrodki miejskie.

26. Uważa, że transformację cyfrową na szczeblu lokalnym i regionalnym można przyspieszyć dzięki współpracy ze szkołami wyższymi i pełnemu wykorzystaniu ich zasobów w tej dziedzinie. W ramach swoich kontaktów z władzami lokalnymi i regionalnymi szkoły wyższe mogą udzielać porad lub wdrażać strategię transformacji cyfrowej na poziomie lokalnym lub regionalnym. Jeśli chodzi o umiejętności cyfrowe, szkoły wyższe, we współpracy z samorządami lokalnymi, mogą oferować ogólnodostępne kursy krótkoterminowe lub szkolenia skupiające się na określonych grupach zagrożonych wykluczeniem (takich jak osoby starsze lub nisko wykwalifikowane).

27. Uważa, że władze lokalne i regionalne mogą wspierać rozwój kampusów hybrydowych w celu stymulowania procesu transformacji cyfrowej w społecznościach i w szkołach wyższych, zapewniając równe szanse, promując integrację społeczną, zwiększając konkurencyjność młodych ludzi na rynku pracy, wzmacniając pracę z młodzieżą, brak dyskryminacji i zrozumienie międzykulturowe. W kampusach hybrydowych należy zwrócić uwagę na komunikację w celu zapewnienia równości szans i przenikania informacji, tak aby były one rzeczywiście dostępne dla wszystkich kwalifikujących się młodych ludzi, zwłaszcza tych mieszkających w regionach peryferyjnych. Mogą również wspierać finansowo otwarcie takich kampusów dla różnych podmiotów danej społeczności, w tym grup zagrożonych lub znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, młodych ludzi znajdujących się w trudnej sytuacji i zagrożonych, takich jak młodzież NEET, młodzi bezrobotni, kobiety, uchodźcy, osoby z niepełnosprawnością, emeryci itp. Polityka UE i państw członkowskich musi priorytetowo traktować włączenie młodzieży zagrożonej ryzykiem.

28. Podkreśla, że szkoły wyższe dysponują znaczną wiedzą i umiejętnościami w dziedzinie transformacji ekologicznej. Mogą one również stanowić wzór dobrych praktyk, odgrywają rolę edukacyjną i informacyjną w ramach tej transformacji. Szkoły wyższe, we współpracy z władzami lokalnymi i regionalnymi, mogą rozwijać zielone kampusy i aktywnie uczestniczyć w procesach rewitalizacji obszarów miejskich, oferując społeczności takie kampusy lub budynki modelowe z punktu widzenia efektywności energetycznej lub ekoprojektu.

29. Z zadowoleniem przyjmuje włączenie jasnego planu działania, rocznych wskaźników i poziomów odniesienia na potrzeby wdrażania strategii, o co apelował już KR, aby oceniać postępy w realizacji celów europejskiego obszaru edukacji. Zwraca jednak uwagę na potrzebę powiązania utworzenia Europejskiego Centrum Monitorowania Sektora Szkolnictwa Wyższego z wymiarem lokalnym i regionalnym, co umożliwiłoby wykorzystanie europejskiej tablicy wyników również na poziomie lokalnym i regionalnym.

30. Zauważa, że władze lokalne i regionalne mogą wspierać europejskie szkoły wyższe w ich wysiłkach na rzecz umiędzynarodowienia i promowania roli Unii Europejskiej na arenie międzynarodowej. Polegałoby to na wspieraniu udziału europejskich szkół wyższych w ambitnych ponadnarodowych sojuszach mających na celu rozwój długoterminowej współpracy systemowej w zakresie doskonałej edukacji oraz doskonałych badań naukowych i innowacji, a także zapewnianie stałych możliwości mobilności studentów, nauczycieli, naukowców i pracowników.

Bruksela, dnia 28 kwietnia 2022 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów
Apostolos TZITZIKOSTAS
